

N:o 143.

Af herr **K. H. Branting m. fl.**, om ändrad lydelse af 49, 81 och 87 §§ regeringsformen samt 1, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 17, 19 och 64 §§ riksdagsordningen.

Det förslag till sammanbunden politisk och kommunal rösträttsreform, som vid 1907 års riksdag slutligen antogs som hvilande, har allt sedan den dag det lotsades i hamn af talrika och högljudda stämmor utgifvits som en afslutning på den långa kampen om rösträtten i vårt land. Därmed är *rösträttsfrågan löst*, försäkrar oss hela det högerparti, som ehuru under mycket knot öfver förslagets »radikalism» väsentligen bar detsamma till seger i riksdagen: och däri instämma många indifferent och många, som tröttnat på en till synes hopplös kamp för en lösning efter andra linjer. Ja, äfven det liberala partiet, som inom sig torde räkna det största antalet principiella motståndare till det proportionella valsystemet, har i riktig känsla af att dess eget förslag icke längre kunde med utsikt till godkännande läggas fram inför valmännens pröfning, beslutat att för närvarande böja sig, då man icke var färdig att som parti ansluta sig till den konsekventa demokratins rösträttsprogram: den socialdemokratiska författningsrevisionen.

Gentemot denna mycket relativa tillfredsställelse eller matt resignerade stämning hos vissa politiska grupper kan emellertid arbetarklassens parti hänvisa till det faktum, att den med så mycken möda och så många jämkningar in i det sista i fjol genomförda kompromissen ingenstädes i landet väckt sådana känslor till lif, som en storstilad lösning af en stor fråga alltid framkallar. Nya skaror af valmän skola rycka upp bredvid de gamla, men detta framsteg är köpt mycket dyrt

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 44 Häft. (N:is 143—146.) 1

med en ängslig uppflyttning af åldersstrecket och ett fasthållande vid censusprincipen i form af fordran på både stats- och kommunalutskylds-streck. Den vidunderliga kommunala rösträtten är något hyfsad, men den 40-gradiga skalan har kommit i stället som en ständig utmaning från penningväldet i den lika rösträttens tidevarf. Trots arfvodena och den lilla jämkningen på valbarhetsstrecket till Första Kammaren blir det stora vanskligheter för det arbetande folket att kunna med män ur sin egen midt besätta ens det fåtal platser i denna kammare, som de proportionella landstingsvalen oaktadt den 40-gradigas gallring möjligen skola kunna öppna för de breda lagren. Hela den stora frågan om den folkvalda kammarens företrädesrätt framför den graderade skalans församling är fullständigt lämnad åsido. Och sist, men icke minst, har halfva nationen, *kvinnorna*, lämnats utanför i fortsatt medborgerlig rättslöshet, när högern »löste rösträttsfrågan».

Det verkar under sådana förhållanden nästan parodiskt att tala om 1907 års stora rösträttskompromiss som en »lösning». Tvärtom bör det genast vid denna riksdag sägas ut högt och tydligt från de organiserade arbetarnes talemän: *rösträttsfrågan blir icke löst förr än demokratins princip fullt ut segrat i stat och kommun*. Det förslag till en författningsrevision, som vi i fjol framlade, förblir alltså, med hänsyn till alla dess bärande demokratiska grundtankar, vårt *aktuella* program i rösträttsfrågan, tills det blifvit i alla sina väsentliga syftemål förverkligadt.

Då sålunda, som i vår reservation till fjolårets beslut anfördes, den då antagna lösningen »icke är ur folklig synpunkt tillräckligt genomgripande», finna vi det vara vår plikt att ånyo frambära vårt förslag till en verklig lösning af rösträttsfrågan. Vi göra detta så mycket hellre som det hastigt stigande intresset för *kvinnornas* rösträttsfråga ställt i ännu skarpare belysning särskildt en af de stora bristerna i det hvilande förslaget. Den sista Riksdagen i valperioden bör, som sakerna nu ligga, icke få gå utan ett det allvarligaste försök att få antaget hvilande, vid sidan af 1907 års förslag, ett annat ur demokratisk synpunkt mera tillfredsställande. Valmännen, som i höst skola döma om, hvad deras representanter gjort och uraktlåtut, ha rätt att begära att få välja ej blott för eller mot 1907 års förslag, utan också mellan detta och ett längre gående.

Det kunde i denna situation visserligen sättas i fråga att stanna för ögonblicket vid att söka vinna gehör endast för en radikaliserung af det hvilande förslaget, upptagande då i första rummet *kvinnorösträtten* och öfver hufvud *fullt allmän rösträtt* (och valbarhet) till *Andra*

Kammaren. Detta är ju intet annat än demokratins gamla kraf, det innebär bortrensande af de s. k. »garantierna» (åldersstreckets höjning, det nya utskylds- och värnpliktsstrecket m. m.) och låter sig synnerligen lätt och enkelt impassas äfven i det hvilande förslaget genom att ändra §§ 16 och 19 riksdagsordningen i öfverensstämmelse med §§ 14 och 17 riksdagsordningen i vår fjolårsmotion.

Emellertid resa sig mot ett så beskaffadt partiellt förslag flere betänkligheter. Det hvilande förslaget är hopkoppladt med den 40-gradiga kommunala röstskalan och öppnar, i motsats till vårt fjolårsyrkande, inga som helst utsikter till en utsträckning af den kommunala röst-rätten äfven till kvinnornas stora flertal. Härtill kommer att de hufvudsakliga betänkligheter, som hindrade oss att i vårt förslag till författningsrevision införa en proportionalistisk valordning, ännu tills vidare kvarstå i kraft. Proportionalismens egentliga fält är enkammar-systemet; när t. ex. alldeles nyss våra partivänner i Tyskland åter framfört fordran på proportionella val till Riksdagen i samband med allmän rösträtt för män och kvinnor öfver 20 års ålder, så må man minnas att den tyska riksdagen blott består af en kammar. Och om också vårt förslag praktiskt sedt närmar sig enkammar-systemets typ och det alltjämt är vår öfvertygelse att, som vi i fjol skrefvo, »det proportionella valsättet nog kommer att få en viktig uppgift att fylla i en utvecklad demokratisk samhällsorganisation», så har ännu intet bestämdt tecken gifvit till känna, att det svenska folkets breda lager öfvervunnit den misstro mot hvarje proportionalistisk anordning, som blifvit den naturliga följden af högerns hela taktik, att söka snedvrیدا hvad som skulle innebära en åt alla håll rättvisare valordning till att tjäna orättfärdiga parti-politiska anspråk. Vi anse oss i en sådan situation icke ha rätt att föregripa vårt partis och våra valmäns afgörande, utan vi lägga äfven i år fram vårt förslag på majoritetsvalens grund.

När vi sålunda ånyo vädja till Riksdagen för en klart demokratisk författningsrevision, denna gång blott med fråga, om man icke vill medgifva, att en sådan blir hvilande vid sidan af den i fjol segrande, vilja vi än en gång betona att en reform, som icke innebär en verklig lösning, aldrig kan afföra en gammal tvistefråga från dagordningen, som man helt visst nu på god tro i åtskilliga kretsar föreställer sig skall bli fallet genom ett eventuellt godkännande 1909 af 1907 års förslag. Arbetarklassen, som skall se sitt politiska inflytande hotadt vid hvarje ekonomisk depressionsperiod genom den oundvikliga återverkan en sådan får på antalet skatterestantier från de mindre bärkraftiga, kommer att

alltjämt på nytt erinras om detta fortsatta samband mellan medborgarrätten och pengarna, och dess politiskt liksom kulturellt så lifligt intresserade ungdomselit skall förvisso icke uppgifva sin kamp mot det höjda åldersstrecket. Men framför alla andra skola *Sveriges kvinnor* ha skäl att fråga hvar Riksdagens lagstiftare ha sin rättskänsla och sitt omdöme, om de föreställa sig, att rösträttsfrågan skall kunna afskrivas för en längre tid framåt utan rösträtt och valbarhet för kvinnorna i samma utsträckning som för männen. Regeringens afvisande hållning skjuter genom sin motivering kvinnornas politiska rösträtt här i landet ett årtionde fram i tiden, och det fastän vi nyss bevittnat hur Finlands exempel redan vunnit efterföljd äfven i vårt västra grannland, i det stortinget beviljat politisk rösträtt åt ett flertal af Norges kvinnor och en mycket stark minoritet önskade att man genast skulle gifva denna rätt åt dem alla. Med sådana exempel för ögonen är det dubbelt nedslående att finna vår berömda »nationella samling» och »uppryckning» manifesteras sig i en nationell räddhåga för att ge kvinnorna deras rätt. Vi räkna med visshet på att särskildt denna punkt, där ohållbarheten af det beslutade så skärande bjärt framträder, skall öppna mångas ögon för det oundgängliga i att få ett nytt förslag hvilande vid sidan af fjolårets. Och hvarför då icke taga steget fullt ut och godkänna det, som — vi våga säga det — visade sig i fjol våras besitta bland de rösträttslösa massorna, bland dem, hvilka det just gäller att upptaga i samhällets fulla gemenskap, de ojämförligt starkaste sympatierna?

Att utförligt upprepa argumentationen för vårt förslags olika hufvudpunkter anse vi onödigt, utan hänvisa för den närmare utvecklingen af vår åsikt till fjolårets motioner 205—207, särskildt den allmänna motiveringen i motion 205. Det må här vara nog att erinra om förslagets grundtankar. Den folkvalda Andra Kammaren utgår från *hela* nationen, bygger på *verkligt allmän rösträtt* för alla fullmyndiga och välfrejdade män och kvinnor; valrätten inträder vid 21 år, valbarheten, obunden af köns- eller bostadsstreck, vid 25. Vid sidan af denna verkligt folkvalda kammare står en Första Kammare, byggd icke på någon ny graderad skala, utan på den *lika* kommunala rösträtts breda grund; formerna för en vidgning af denna lika rösträtt till fullt *allmän*, sålunda upptagande äfven dem, hvilka icke nu direkt bidraga till bärande af kommunens bördor, hänskjutas i ett skrifvelseförslag till utredning. Valbara till denna nya Första Kammare, våra demokratiserade kommuners »stora råd», äro alla kommunalt valberättigade; 3,000-kronorsstrecket slopas. Den allmänna likställigheten mellan kam-

rarna består, men i lag- och grundlagsfrågor tillerkännes den Första Kammaren blott ett *suspensivt veto* mot den andras beslut; en regulator på folkviljans uttryck bör Första Kammaren vara, men ingalunda kunna upphäfva sig till förmyndare. I detta syfte föreslås en ny procedur, hvarigenom Andra Kammaren kan genom särskildt beslut förklara lag- och grundlagsförslag hvilande; bli de då efter ett eller respektive två nyval på nytt af Andra Kammaren oförändrade antagna, så varder det Riksdagens beslut med eller utan Första Kammarens bifall.

Dessa grundtankar och däraf följande omedelbara konsekvenser blefvo i våra fjolårsmotioner omsatta till erforderliga ändringsförslag i regeringsform, riksdagsordning, kommunallagar och landstingsförordning. Då emellertid åtskilliga af dessa ändringar endast äro den direkta följderna af ett godkännande af de nya grundprincipernas införande samt stå och falla med dessa, föredraga vi att i år för öfverskådlighetens skull blott formulera yrkanden i själfva *hufvudpunkterna*, med vördsam hemställan till vederbörande utskott att med ledning af fjolårsmotionerna tillse de däraf följande nödiga förändringarna i andra paragrafer.

Vi hemställa alltså,

att Riksdagen ville, jämte de vid 1907 års riksdag beslutade grundlagsförslag i författningsfrågan, antaga såsom hvilande i grundlagsenlig ordning följande förslag till ändrad lydelse af paragrafer i regeringsform och riksdagsordning:

1) *Beträffande valrätt och valbarhet till Andra Kammaren:*

att nuvarande § 14 riksdagsordningen får följande lydelse:

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått 21 års ålder; dock ej den som står under förmyndarskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt;

att nuvarande § 19 riksdagsordningen må lyda:
Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom någon kommun i riket.

2) *Beträffande valsättet:*

att nuvarande § 13 riksdagsordningen må lyda:

1:o) Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af 230, däraf 165 för landet och 65 för städerna, väljas för en tid af 3 år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett;

2:o) Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar sin riksdagsman.

3:o) 8:o) — Å landet — — (se motion 205 vid 1907 års riksdag) — — träder i tillämpning.

att nuvarande §§ 16 och 17 må utbytas mot:

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valsedlar till större antal än hälften ogilda, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställdt.

3) *Beträffande Första Kammaren:*

att valperioden, som i det hvilande förslaget sättes till *sex* år och följaktligen i 6, 8 och 10 §§ riksdagsordningen orden »nio år» utbytas mot »sex år»;

att *arfvoden*, som i det hvilande förslaget, stadgas;

att nuvarande § 9 riksdagsordningen må lyda:

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 30 års ålder.

4) *Beträffande suspensivt veto för Första Kam-*
maren:

att i § 49 regeringsformen till satsen: »Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet» lägges: »där ej annorlunda i denna regeringsform eller i riksdagsordningen föreskrifves»;

att § 81 regeringsformen må lyda:

Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphävas utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut, fattade på sätt här nedan och i § 64 1 mom. riksdagsordningen närmare stadgas.

Riksdagens beslut — — ej godkännes;

att § 87 mom. 3 regeringsformen må lyda:

Har Andra Kammaren vid två lagtima riksdagar, på sätt § 64 mom. 2 riksdagsordningen stadgar, fattat lika lydande beslut i fråga, hvarom i 1:o och 2:o af denna paragraf förutses, eller rörande stiftande, ändring eller upphäfvande af kommunallag eller vallag, hvarom i § 49 förutses, blifver det Riksdagens beslut, ändock att Första Kammaren detsamma ej biträdt.

att § 1 riksdagsordningen må lyda:

Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka i alla frågor, där ej annorlunda stadgas, hafva lika behörighet och myndighet.

Riksdagsmännen kunna — — — rikets grundlagar.

att § 64 riksdagsordningen må lyda:

§ 64.

1:o Förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af grundlag kan endast vid lagtima riksdag väckas. Om sådant förslag af båda kamrarna eller af Andra Kammaren afslås, är det af Riksdagen förkastadt. Antages eller bifalles det af båda kamrarna, är det dock icke Riksdagens beslut i vidsträcktare mån än såsom ett förslag, hvilket till den lagtima riksdag, som, efter förrättade nya val i hela riket till Andra Kammaren, först sammanträder, skall hvila för att då ånyo prövas. Varder förslaget därvid af bägge kamrarna antaget, blifver det Riksdagens beslut; ägande kamrarna ej rätt att uti hvilande förslag ändring göra. Varder förslag, hvarom nu är fråga, vid den riksdag det

väckes af Första Kammaren förkastadt, men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till första lagtima riksdag efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo pröfvas. Bifalles förslaget därvid oförändradt, vare sig af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren, skall det, utan särskildt beslut, ånyo hvila till första lagtima riksdag efter förrättade allmänna val till Andra Kammaren, då det företages till slutlig pröfning. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

2:o Förslag till stiftande, ändring eller upphäfvande af civil-, kriminal, kommunal- och kyrkolag äfvensom vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, kan å den riksdag det väckes antagas eller förkastas, om båda kamrarna äro därom ense. Blifver förslaget af Första Kammaren förkastadt men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till andra lagtima riksdagen efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo pröfvas. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

3:o Beslut att förslag på sätt i denna paragraf sägs skall hvila, ändock detsamma blifvit af Första Kammaren förkastadt, må af Andra Kammaren fattas på framställning af det utskott, som frågan behandlat, eller af enskild ledamot af kammaren. Sådan framställning skall göras inom tio dagar efter det förslaget blifvit af kammaren antaget och må kammaren, därest framställningen göres af enskild ledamot, utan utskotts hörande, däröfver besluta. Har icke inom tid, som nu är sagd, framställning blifvit gjord att förslag skall hvila, vare detsamma förfallet.

4:o Ej må beslut öfver hvilande förslag till annan riksdag, än nu är nämndt, uppskjutas, utan att Konungen och Andra Kammaren därom äro ense.

Tillika hemställa vi, att vederbörande utskott, i händelse af bifall till denna framställning, ville vidtaga de jämkningar i formuleringen af andra paragrafer i grundlagarna, som blifva en följd af ofvanstående förslag.

Stockholm den 26 januari 1908.

Hjalmar Branting.

Aug. Nilsson.

A. C. Lindblad.

Herm. Lindqvist.

Viktor Larsson.

Bernh. Eriksson.

E. C. Kropp.

C. A. Leksell.

Ernst Blomberg.

Charles Lindley.

L. J. Carlsson.

Värner Rydén.

K. Tengdahl.

F. W. Thorsson.

N. Edv. Lindberg.

Nils Persson.

A. J. Christierson.